

LÆKNAFÉLAG
ÍSLANDS STOFNAD 1918
Icelandic Medical Association

14. febrúar 2022

Umsögn um drög að frumvarpi til laga Útlendingalög (alþjóðleg vernd)

Umsögn þessi fjallar um drög að frumvarpi til laga um breytingu á lögum um útlendinga (alþjóðleg vernd), sem birt var á samradsgatt.is þann 28. janúar 2022. Því miður náðist ekki að senda umsögnina inn í samráðsgáttina áður en fresturinn rann út þann 11. febrúar og hún því send beint til dómsmálaráðuneytisins.

Stjórn Læknafélags Íslands (LÍ) og stjórn Félags læknanema (FL) hefur yfirfarið umrædd drög að lagafrumvarpi og gerir alvarlegar athugasemdir við þann hluta frumvarpsins er varðar heilbrigðissskoðanir og læknisrannsóknir.

Stjórnir LÍ og FL koma fram eftirfarandi athugasemdum, um 19. grein frumvarpsins:

1. Í 19. gr. er lögreglu gert *“heimilt að skylda útlending til að gangast undir heilbrigðissskoðun og læknisrannsókn ef nauðsynlegt þykir til að tryggja framkvæmd”*. Í greinargerð með frumvarpinu er sérstaklega fjallað um að þetta taki m.a. til heilbrigðissskoðana til að tryggja að einstaklingur *“sé nægilega hraustur til að geta ferðast (e. fit-to-fly)”*. Við teljum þetta ekki samræmast þeim siðareglum sem lækna starfa eftir. Í 3. gr. Helsinki-yfirlýsingarinnar eru siðareglur lækna í þessu samhengi vel teknar saman:

“Genfaryfirlýsing Alþjóðafélags lækna bindur lækninn með orðunum: „Ég mun hafa heilsu sjúklinga minna að leiðarljósi framfar öllu öðru“ og í Alþjóðasiðareglum lækna er því lýst yfir, að „Læknir skal aðeins gera það sem er sjúklingnum fyrir bestu, þegar hann veitir læknisþjónustu.”“

Sé útlendingur sem vísa á úr landi tilneyddur til að sæta slíkri skoðun, má gefa sér að viðkomandi sé andvígur því að vera vísað úr landi. Oft hafa einstaklingar í slíkri stöðu flókin vandamál, gjarnan á grunni áfallastreitu, og verið er að vísa þeim aftur í aðstæður þar sem þau telja lífi sínu og heilsu ógnað. Með því að gera ofangreint vottorð þyrfti lækni að telja að slík brottvísun úr landi sé viðkomandi fyrir bestu, sbr. ofangreindar siðareglur. Virðing fyrir manneskjunni og gagnkvæmt traust er grundvöllur læknisstarfsins. Framkvæmd sem þessi vinnur gegn hagsmunum og mannréttindum sjúklinga, og teljum við hana stangast á við Mannréttindayfirlýsingu Sameinuðu Þjóðanna.

2. Gerðar eru alvarlegar athugasemdir við að ekki sé krafist dómsúrskurðar áður en útlendingur er neyddur til að sæta heilbrigðissskoðun og læknisrannsókn. Til samanburðar má nefna 2. mgr. 78. gr. sakamálalaga, þar sem segir: *“Líkamsrannsókn eða geðrannsókn skv. 77. gr. skal ákveðin með úrskurði dómara nema fyrir liggja ótvírætt samþykki þess sem í hlut á.”* Í tilfelli

sakborninga í sakamálum þarf þannig dómsúrskurð til að gera líkamsrannsókn á viðkomandi. Í nýju frumvarpsdrögum hefur lögregla einfaldlega heimild til að skylda viðkomandi til þess. Neiti útlendingur að undirgangast slíka rannsókn er lögreglu heimilt, skv. frumvarpi, að sækja dómsúrskurð til þess. Að okkar mati ætti þessu að vera öfugt snúið, að í öllum tilfellum þurfi að afla dómsúrskurðar nema fyrir liggja ótvírætt samþykki þess sem í hlut á. Mannréttindi útlendinga ættu ekki vera minni en mannréttindi sakborninga á Íslandi.

3. Í frumvarpinu er margt óljóst um framkvæmd heilbrigðisskoðana og læknisrannsókna. Hvaða læknar eiga að sinna þeim skoðunum og tilheyrandi útgáfu vottorða? Þarf í ákveðnum tilfellum að leita álots sérfræðilæknis? Hvað ef læknir telur viðkomandi ekki vera hæfan til að vera fluttur úr landi? Hvað ef tveir læknar eru ósammála um slíkt, sbr. brottvísun þungaðrar konu árið 2019? Hvaða ábyrgð ber læknir sem ritar slík vottorð?
4. Í 19. gr. frumvarpsins segir: *“Með heilbrigðisskoðun og læknisrannsókn er átt við mat á einstaklingi sem viðurkenndur heilbrigðisstarfsmaður framkvæmir eða annar aðili sem er til þess bær að ákvarða heilbrigðisástand viðkomandi”*. Ofangreindur texti er óljós og býður upp á mjög víða túlkun á því hver geti framkvæmt slíkt mat. Aðeins heilbrigðisstarfsmaður með starfsleyfi skv. lögum um heilbrigðisstarfsmenn ætti að geta framkvæmt slíkt mat og liggur í orðanna eðli að læknisrannsókn verður aðeins framkvæmd af lækni. Sé ætlunin sú að gera heildrænt mat á því hvort heilsu einstaklings sé stefnt í hættu með framkvæmd brottvísunar, ætti að koma skýrt fram að slíkt skuli vera vottað af lækni.

Stjórnir LÍ og FL telja að margir ágallar séu á 19. gr. frumvarpsins, en allra mikilvægast er þó að framkvæmd á 19. gr. af hálfu lækna er ekki í samræmi við siðareglur sem læknar eru skuldbundnir til að starfa samkvæmt. Jafnframt sé með frumvarpinu boðuð heimild til að brjóta gegn mannréttindum fólks í mjög viðkvæmri stöðu. Stjórnir LÍ og FL hvetja dómsmálaráðherra til að gera verulegar breytingar á 19. gr. áður en frumvarpið er lagt fram. Hér er um flókin siðfræðileg álitamál að ræða og hvetjum við ráðherra til að leita ráðgjafa frá sérfræðingum á sviði siðfræði í heilbrigðisþjónustu við endurskoðun 19. gr. frumvarpsins.

Virðingarfyllst,
F.h. stjórnar Læknafélags Íslands
Steinunn Þórðardóttir, formaður.

F.h. stjórnar Félags læknanema
Hjördís Ásta Guðmundsdóttir, formaður.